

Molitev in športni uspeh

Vsakdo, ki vsaj malo spremlja dogajanje na prizorišču sodobnega tekmovalnega športa, je dodobra seznanjen s tem, da se pogosto prava bitka žal ne odvija več toliko na športnih prizoriščih, pač pa bolj v ozadju, v skritih laboratorijih, kjer na eni strani znanstveniki poskušajo odkriti 'čudežni napoj', ki bi njihovemu športniku pomagal do uspeha, na drugi strani pa drugi znanstveniki poskušajo odkriti 'čudežno metodo', ki bi zanesljivo odkrila ta 'čudežni napoj' ter s tem poskušala vrniti boj nazaj na športna igrišča. Seveda pri tem prav vse ni prepovedano. Prepovedano je le tisto, kar Nacionalna antidoping komisija (NAK) pri Olimpijskem komiteju Slovenije (OKS), v skladu z navodili Mednarodnega olimpijskega komiteja (MOK) in World Anti-Doping Agency (WADA) vsako leto uvrsti ali doda na 'Listo prepovedanih substanc in tehnik'.¹ Čeprav naj bi bil glavni namen tako protidopinške dejavnosti kot tudi 'Liste prepovedanih substanc in tehnik' predvsem zaščititi športnike pred zdravju nevarnimi kemičnimi preparati in tehnikami ter prispevati k poštenemu tekmovanju, pa športnike (in tiste, ki športnika 'podpirajo' iz ozadja) zanima le to, ali nekaj deluje ali ne. V želji, da bi izboljšal svoj rezultat, se je športnik pogosto prisiljen oprijeti prav vsake bilke, ki mu (tudi lažno) obljublja, da mu bo na tej trnovi poti proti vrhu pomagala. Edino pravilo, ki se ga je potrebno pri tem držati, v kolikor športnik želi, da mu dosežen rezultat tudi uradno priznajo, je tisto, ki ga postavlja MOK in WADA. Temeljno načelo, po katerem odslej deluje športnik, pa je: 'Kar (še) ni prepovedano, je dovoljeno'. Doslej smo se gibal na področju t. i. prepovedanih

dejanj. Kot rečeno so prepovedna zato, ker so zdravju in športu škodljiva, zatorej tudi nešportna. Obstaja pa tudi posebna kategorija nešportnih dejanj, ki nimajo nujno vpliva na zdravje športnika. Ta dejanja spadajo na področje poštene igre, *fair play*. Temeljno vodilo pri tem je zagotoviti vsem športnikom pred in med tekmovanjem enake pogoje. Izenačenost na štartni črti je namreč temelj vsakega pravičnega merjenja moči, ki ima končni namen iz množice tekmovalcev jasno izločiti najboljšega med njimi – zmagovalca. Takšna ali drugačna izhodiščna prednost enega tekmovalca pred ostalimi je nepravilna in se zato smatra za nešportno. Izhodiščna prednost na štartni črti pa ni nujno le posledica jemanja nedovoljenih poživil (zaradi česar je takšno dejanje nešportno), pač pa tudi vsaka druga vrsta pomoči. Med takšno nepošteno in nešportno zunanjo pomoč pa nekateri prištevajo tudi molitev pred in med športnim tekmovanjem. Molitev namreč predstavljala možnost pridobitve nepoštene prednosti na tekmovanju (Bog pomaga nekemu športniku) in naj bi zaradi tega – v imenu poštenega in čistega športa, ki zagotavlja enake možnosti za vse – bila prepovedana.²

Pojav molitve v športu

Namen tekmovalnega športa je jasen: 1. biti čim boljši in 2. premagati tekmece. Žal se pogosto poudarek iz prvega prestavi na drugega, prvo – biti čim boljši – pa je le v službi drugega – premagati tekmece. Pri tem izpolnitev svojih zmožnosti kot človeške osebe in pridobitev kreposti izgubi svojo pravo vrednost, pomembna ostane le 'tehnična' zmaga nad tekmečem, na kakršen koli način. Da je

pri tem cilj že od nekdaj pogosto posvečeval sredstva, nam pokaže Homer v svoji *Iliadi*. Bogovi imajo neposredno in zelo pomembno vlogo pri samem razpletu tekmovanj. V teku tako Odisej, ki zaostaja za Aiantom, "*zavzdihne še brž k sovooki Ateni: 'Čuj me, boginja, o pridi nogam mi dobrotno na pomoč!' Tak molitve je glas: usliši jo Palas Atena, vlije mu v ude okretnosti, v noge in roke nad njimi. Kajti ko kratko pred ciljem poženeta v spur se tekača, v teku spodrsne Aiantu – na vesti ima ga Atena*".³ V antični Grčiji so torej že uporabljali molitev k bogovom z namenom, da bi dotični športnik z božjo pomočjo dosegel uspeh. Pravzaprav je pogosto šlo bolj za tekmovanje bogov kot pa športnikov samih. Grki so "*vsakega zmagovalca imeli za od boga obdarjenega človeka. Bogovi in boginje v človeškem boju niso bili daleč. Niso bili le tihi opazovalci, ampak so bili ob strani svojih ljubljencev. Zato je bilo pomembno na svojo stran dobiti kakšnega boga ali boginjo*".⁴ Naklonjenost ali sovraštvo bogov sta bili odločujoči prvini zmage ali poraza. Tudi kasneje v srednjem veku so se pred 'športnimi' viteškimi turnirji bojevniki pogosto priporočali v varstvo temu ali onemu svetniku. Še posebej izrazito bojevanje, prepleteno z molitvijo bodisi h krščanskemu Bogu bodisi muslimanskemu Alahu pa je značilno za križarske pohode. Tudi danes je na športnih prizoriščih pred in med tekmovanji mogoče zaslediti razna znamenja (npr. znamenje križa pred nastopom), ki govorijo o tihih molitvah športnikov in kažejo na športnikovo zavest o tem, da med nastopom ni sam.⁵

Problem molitve v športu

Skozi do sedaj povedano smo že lahko zaznali srž problema, na katerega opozarjajo nasprotniki molitve v športu. Gre za temeljno neskladje s pravili športnih tekmovanj, ki naj bi zagotavljala temeljno izenačenost tekmecev tako pred pričetkom športnega boja

kot tudi med samim tekmovanjem. Vsak športnik mora tekMOVATI sam, brez zunanje pomoči, in v skladu z dogovorjenimi pravili. Le na ta način je namreč končni rezultat res posledica zgolj boljšega nastopa oz. boljše igre enega od tekmecev, zaradi česar le-temu pošteno pripada naslov zmagovalca ter s tem povezane časti in ugodnosti. Molitev pa naj bi v športno tekmovanje vključila še tretjega akterja – Boga kot zunanjega pomočnika le eni strani, kar ni v skladu z načeli pravičnosti v športu. Iskanje zunanje pomoči lahko smatramo kot iskanje nepoštenih prednosti pred drugimi tekmeči, kar predstavlja vzorčni primer goljufanja oz. nešportnega obnašanja. Zato "*v kolikor molitev pred tekmovanjem prositi za Božjo pomoč pri doseganju zelenega rezultata, se lahko smatra kot nešportno obnašanje in jo moramo zaradi tega preprečiti. Pri tem so še posebej pod vprašanjem molitve, kot na primer: 'Bog, prosim, daj mi moči, da naredim to', ali 'Bog, če je tvoja volja, daj, da zmagamo na tekmi' in podobne*".⁶ Take in podobne molitve pogosto 'silijo' Boga, da bi naredil nek čudež, še posebej če športnik v zameno obljublja na primer, da se bo poboljšal, da bo potem ta teden res šel v cerkev ali celo da potem nikdar ne bo več ničesar prosil in podobno. Še prav posebej vprašljive pa so molitve, ki prosijo za nesrečo tekmecev, kot na primer: "Bog, prosim, da bi kolesarju pred menoj počila guma ...". Vemo, da v športu o zmagovalcu in poražencu pogosto odloča prav kanček 'športne sreče', ki jo prvi lahko ima, drugemu pa je tokrat za las ušla. Za urejanje takšnih nepredvidljivih situacij pa se prav vsemogočni 'Božji prst' izkaže kot nadvse uporabno sredstvo. Še več. Za to, da se neko obnašanje smatra za nešportno, niti ni potrebno, da se dokaže njegova resnična učinkovitost na športnem prizorišču. Že samo če nek športnik poskuša na delu proge izkoristiti nedovoljeno pomoč, npr. da bi kolesarja nekje samo poskušali potegniti z avtomobi-

lom ali če pri nekem atletu zasežejo nedovoljene snovi, čeprav mu doping test ne dokaže jemanja le-teh, se takšno obnašanje nedvomno smatra za nešportno. Prav takšno situacijo pa povzroča tudi molitev: ne moremo nedvoumno dokazati, da prošnja za Božjo pomoč

ali Božje posredovanje resnično deluje, pa vendar že sam namen kaže na poskus pridobitve nešportne prednosti.⁷ Čeprav se zdi, da je problematična predvsem prosilna molitev, ki prosi za Božjo pomoč, pa se kot problematična izkaže tudi zahvaljevalna molitev. Prav-

E. Dolinar: Ta voda pa je podoba krsta, ki me zdaj odrešuje, glina.

zaprav bi se športniki morali sramovati zahvalne molitve po uspešnem nastopu, ki je običajno še bolj javna kot tista pred nastopom, saj s tem eksplicitno priznajo, da so bili med tekmovalcem deležni nešportne zunanje pomoči.⁸ Nešportna pa je tudi molitev športnikovih prijateljev in znancev, z namenom da bi športniku uspel dober nastop. Tudi v tem primeru gre za očiten poskus pridobitve zunanje pomoči športniku.

Tudi to, da krščanski športniki običajno ne molijo za svoj uspeh, pač pa za to, da bi Bog prek njih pokazal svetu svojo moč in slavo, se izkaže za problematično. Prek takšne molitve naj bi Bog športnika na odličen način uporabil za oznanjevanje evangelija in prispevali k spreobrnjenju drugih ljudi.⁹ Toda, kot spet opozarjajo nasprotniki molitve, zakaj potem športniki ne molijo zgolj za neposredno spreobrnjenje teh ljudi in ne za spreobrnjenje prek njihovega, z Božjo pomočjo doseženega, športnega uspeha?

V zagovor molitve bi lahko trdili, da molitev ni nešportna, saj je dostopna vsem. Nihče ni prikrajšan pri možnosti molitve. Čeprav nimajo vsi enakih možnosti za trening, enakih tehničnih in materialnih sredstev v pripravi na nastop, pa prav vsakdo lahko moli. Torej molitev ne predstavlja možnosti pridobitve pomoči le nekaterim, pač pa vsakemu in zato je ni nešportna. Kljub temu pa bi molitev še vedno spadala med nešportna dejanja, saj za svoj športni nastop išče zunanjo pomoč. Vsaka zunanja pomoč pa je nepoštena ne samo na športnem tekmovalstvu, pač pa tudi na primer pri igrah na srečo ali celo pri pisanju izpita. Poleg tega bi se pojavil velik problem, če bi vsi športniki na tekmovalstvu na enak način molili za zmago k istemu Bogu, vendar pa zmaga lahko le eden.¹⁰ To pa bi lahko pomenilo, da je le eden dosegel uslišanje pri Vsemogočnem. Naravne sposobnosti in pravilno treniranje potemtakem ne bi več imeli poglobitvenega vpliva; o zmagovalcu

na tekmi ne bi več odločala vzdržljivost in hitrost, pač pa kdo je dosegel milost pri Bogu. S tem pa se spet povsem podre smisel športnih tekmovalstev. Zaradi vsega tega naj bi bile molitve za Božjo pomoč nešportne in v športu, kjer naj bi šlo le za spopad dveh tekmecev, tudi prepovedane. Kot tako bi jo lahko uvrstili na 'Listo prepovedanih'. Ob tem pa se pojavi težava odkrivanja zlorabe molitve. Nikakor namreč ni mogoče odkriti zasebne molitve športnika, ki morda v besedi ali dveh med tekmovalnim nastopom dvigne svoje prošnje k Bogu. To pa, kot trdijo zagovorniki prepovedi, še ne opravičuje uporabe. Prav tako se je namreč godilo prav z vsemi dopiškimi sredstvi, ki so na listi prepovedanih, čeprav jih morda antidopiška testiranja v nekem trenutku še niso uspela prepoznati.

Področje možne rešitve problema

Vidimo lahko, da je razsežnost problema molitve v športu v večji meri pogojena predvsem s tem, kako učinkovita je. Če je molitev pri nekom učinkovita, potem je nešportna. Še vedno pa je lahko nešportna tudi kot sam poskus doseči zunanjo pomoč. Takšen zgolj poskus doseči zunanjo pomoč pa je smiselni zgolj in samo v luči vere, ob predpostavki, da Bog je, saj bi v ateističnem svetu brez Boga obvisel v zraku. Športnik bi lahko nekemu 'bogu' daroval klavne in žgalne daritve, pa se to ateističnega duha v svetu brez Boga ne bi smelo dotakniti, saj če ni Boga, tudi ne more biti nikakršne pomoči in je zato tudi poskus molitve zgolj ponesrečen poskus in kot tak tudi nešporten ne more biti. Če nečesa absolutno ni, tudi delovati ne more in je zato vsak poskus absolutno nič. Poleg tega se poskus pridobitve zunanje pomoči ob predpostavki oziroma v primeru, da Boga ni, izkaže za neproblematičnega še z drugega vidika. Namreč, v tem primeru se lahko dogodi, da športnikova molitev pri Bogu, ki ga ni, sicer izzveni v prazno, vseeno pa ima lahko

velik vpliv na psiho športnika. Pri tem gre sicer lahko za primer placebo efekta, ki pa za športnika pomeni velikansko pridobitev, saj se pred nastopom sprosti, dvigne se mu samozavest, saj upa, da vendarle ni sam. S takšnim in podobnim urejanjem športnikovega psihološkega stanja se ukvarja večji del psihologije športa, ki je danes učinkovito, dovoljeno in široko uporabno sredstvo priprave športnika na nastop. Zaradi vsega tega lahko vidimo, da problem molitve lahko nastane zgolj na religioznem področju, natančneje na področju vere. In zato je tudi rešitev tega problema mogoče in smiselno iskati zgolj in samo tam. V nadaljevanju si bomo zato pogledali, kaj nas krščanstvo uči o molitvi in Bogu, ter videli, ali Bog res nešportno posega v športna tekmovanja.

Krščanstvo o molitvi

O molitvi je v krščanstvu napisanih na tisoče knjig, mnogo izpod peres svetniških mož in žena, cerkvenih učiteljev. Ne glede na to, da poznamo več vrst in stopenj molitev, pa naj se v nadaljevanju dotaknemo le nekaterih poudarkov, ki jih uči katoliška Cerkev, in nam lahko nekoliko razgrnejo temeljni odnos človeka, ki moli, in Boga.

Kot prvo je potrebno poudariti, da človek sam svoje molitve ne more neposredno prenesti pred Boga Očeta. Kot se glasi bogoslužni obrazec, se "molitev obrača k Bogu Očetu po Sinu Jezusu Kristusu v Svetem Duhu". Če molimo, se obračamo k Očetu v Jezusovem imenu, kot nas na več mestih pouči tudi Sveto pismo.¹¹ "*Naj je naša molitev skupnostna ali osebna, ustna ali notranja, dostop do Očeta ima samo, če molimo 'v Jezusovem imenu'*" (KKC 2664). To pomeni, da je vmes med športnikom in Bogom Očetom – vsemogočnim pomočnikom, nek 'filter'. Čeprav je molitev povzdigovanje duha k Bogu ali prošnja k Bogu za ustrezne dobrine,¹² pa športnik ne bo uslišan, če prosi za nekaj, kar ni v skladu

tudi z Božjo voljo, ampak služi zgolj sebičnemu zadovoljevanju potreb: "*Prosíte, pa ne prejimate, ker slabo prosíte – namreč za to, da bi to porabili za svoje naslade*" (Jak 4, 3). Za molitev je zato potrebno spreobrnjene srca in ne blebetanje mnogih besed.¹³ Srce je tisto, ki moli. Če je srce daleč od Boga, je tudi izražanje molitve prazno.¹⁴ S tem pa odpadejo vse tiste pogojne molitve k Bogu, kot na primer: "Bog, če mi daš, da zdaj zmagam, bom šel v nedeljo v cerkev" ipd. Zato je pristna športnikova prošnja v molitvi na skrivnosten način odgovor živemu Bogu, ki je vedno korak pred nami.¹⁵ Bog prvi kliče človeka k skrivnostnemu srečanju z njim v molitvi: "*Ta korak ljubezni zvestega Boga je v molitvi vedno prvi, človekov korak je vedno odgovor*" (KKC 2567). Naš Oče ve, česa potrebujemo, preden ga prosimo.¹⁶ Največji učitelj molitve za kristjane je Jezus Kristus sam. Pred odločilnimi trenutki svojega poslanstva je Jezus še posebej molil.¹⁷ Tudi Jezusova molitev pred pomembnimi odrešenjskimi dogodki je zaupljiva izročitev njegove človeške volje ljubeči Očetovi volji (KKC 2599). Ob tem naj pripomnim, da je v razumevanju Boga kot popolnosti vseh popolnosti vsebovana tudi njegova popolna pravičnost. Po človeško bi lahko rekli, da je Bog 'moralna avtoriteta' brez primere, zato je nedopustno razmišljati o tem, da bi bil v težnji po pravičnem športu prav On vzrok nepravčnosti.

Poleg izročitve svoje volje Božji volji pa je za učinkovito molitev izrednega pomena tudi vera. Že od Abrahama naprej je drama molitve preizkušanje vere v Božjo zvestobo.¹⁸ Potreba po sinovskem zaupanju pride še posebej do izraza v prosilni molitvi. Tu bi takoj radi videli učinke molitve, pa vendar sploh "*ne vemo, kako je treba za kaj moliti*" (Rim 8, 26). Učenci so Jezusa pogosto videli v molitvi, zato so ga prosili: "*Gospod, nauči nas moliti*" (Lk 11,1). Kar jim je Jezus večkrat nedvoumno povedal, je, da je za uresničenje prosilne molitve

potrebna trdna vera.¹⁹ Pri tem pa "namen molitve ni spremeniti Boga in njegove odredbe. Gre bolj za pedagoško metodo spreminjanja nas samih. V dejstvu, da kaj prosimo, se najboljše zavemo, da potrebujemo Boga in da je vse od njega odvisno; postanemo bolj ponižni in bolj pripravljeni sprejeti božje darove".²⁰ "Ponižnost je temelj molitve" (KKC 2559), nas opozori tudi Katekizem. "Če pa si v resnici klical Boga in ti Bog ni dal tega, po čemer si hrepenel v svojih posvetnih željah, potem stvar verjetno ni bila uslišanja vredna."²¹

Vera in skladnost z Božjo voljo sta torej dva pogoja uslišanja molitve. Na človeku – športniku pa je, da prosi za modrost za pravilno molitev.²² Ker Bog ve, kaj je za človeka najbolje, tudi ve, kdaj na molitev odgovoriti in kdaj ne, podobno kot oče svojemu sinu ne izpolni vseh njegovih želja, saj ve, da zanj vse ni dobro. Poleg tega nas Sveto pismo uči vztrajnosti v molitvi²³ in zavzetega dela: "Vse, kar išče tvoja roka, da bi naredila, naredi z vso močjo" (Prd 9, 10). Bog ceni delavnost in 'sovražji' lenobo. Zato za športnika še toliko bolj velja pregovor: 'Pomagaj si sam, in Bog ti bo pomagal!'. Pri tem velja načelo setve in žetve: kar sejemo, bomo tudi želi. Kot nas uči Sveto pismo, torej smemo pričakovati, da bo športnik, ki bo najbolj treniral in pošteno tekmoval, na dolgi rok najbolj uspešen, ne glede na to da morda ne bo zmagovalec vsake tekme.

Sklep

Temeljni problem molitve v športu se skriva v tem, da lahko deluje. Zaradi možnega stranskega vstopa 'Tretjega' v športni (dvo) boj se molitev smatra za nepošteno in nešportno. Takšno pragmatično pojmovanje molitve lahko človeka hitro zavede v prepričanje, da je z nekimi skrivnimi 'formulami' morda res mogoče vplivati na razplet dogajanja na športnem tekmovališču. Vendar pa je takšno prepričanje mogoče le v luči (tudi nekonfesionalne) vere in predpostavki obstoja Boga. Zato

tudi rešitev tega problema lahko iščemo le znotraj tega področja. Da je molitev res lahko učinkovita, nam je kot prvi pokazal Jezus, za njim pa apostoli in nešteto primerov v zgodovini Cerkve.²⁴ Molitev pa je lahko učinkovita le, če jo podpira trdna vera. Kjer Jezus ni našel vere, ni naredil nobenega čudeža. Na drugi strani pa je vera tudi pogoj spozna(va)nja Boga; v veri se nam razkriva Bog. Sveta Terezija Avilska, redovnica brez izobrazbe, je v ponižni in zaupni molitvi dosegla takšno poznanje Boga, da jo je Cerkev razglasila celo za cerkveno učiteljico. Znano je tudi miselno ozračje svetega Avgušтина, ki ga lahko strnemo v nekoliko spremenjeni vrstici iz Izaija: "Če ne verujete, ne morete razumeti".²⁵ Vera je tista, po kateri nam naproti prihaja in se nam razodeva Bog. Le v veri pravilno spoznavamo Boga. Pravilno poznavanje Boga pa nam nadalje jamči za to, da Bog ne bo preko svoje pravičnosti komu pristransko podaril zmage, drugemu pa jo odvzel. Za sklep lahko ugotovimo, da je napaka v razmišljanju o nešportnosti molitve v napačnem razumevanju človekovega odnosa do Boga in Boga samega. V želji, da bi človek Boga vendarle nekoliko doumel in ga razumel, ga mora nujno vkalupiti v človeške kategorije. Bog tako v človeških glavah hitro postane vseomogočni pomočnik, ki s svojo vseomogočnostjo lahko samovoljno pomaga temu ali onemu športniku. Pri tem pa se pozabi, da je Bog drugače drugačen od nas, kot smo si mi drugačni med sabo.²⁶ V tej zavesti pa se tudi vsak strah pred molitvijo v športu izkaže za neutemeljen.

Literatura:

- Kreider, A. J.: Prayer for Assistance As Unsporting Behavior. *Journal of the Philosophy of Sport*, 2003, XXX, 17-25.
 Osredkar, J.: *Doping in šport*. Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez, 1997.
 Hosta, M.: *Doping? Ne, hvala!* Ljubljana: Zavod za fair play in strpnost v športu, 2005.
 Zupanc, M.: *Cerkev in šport*. Ljubljana: Fakulteta za šport, 1997.

- Gerjol, S.: *Šport in religiozna dimenzija življenja*. V: Macura, D. in M. Hosta (ur.): *Zbornik prvega posveta filozofije športa*. Ljubljana: Fakulteta za šport in enajsta akademija, 2002.
- Homer: *Iliada* (slov. prev. A. Sovre). Ljubljana, 1950.
- Weir, S.: *What the Book Says About Sport*. Oxford: The Bible Reading Fellowship, 2000.
- Ušeničnik, A.: Za krščansko kulturo. V: *Izbrani spisi I*. Ljubljana, 1939.
- Katekizem katoliške Cerkve*. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca, 1993.
- Sveto pismo*, Slovenski standardni prevod. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2001.
- Špidlik, T.: *Osnove krščanske duhovnosti*. Maribor: Slomškova založba, 1998.
- Stres, A.: *Človek in njegov Bog*. Celje: Mohorjeva družba, 1994.
1. Glej: www.olympic.si.
 2. O tem glej zanimiv članek Prayer for Assistance As Unsporting Behavior, na katerega se bom v nadaljevanju naslonil (A. J. Kreider, Prayer for Assistance As Unsporting Behavior. *Journal of the Philosophy of Sport*, 2003, XXX, 17-25).
 3. Homer, *Iliada* 23, 769-774. Čeprav se je Aiant na to pritožil, pa je njegova pritožba naletela le na posmeh.
 4. M. Zupanc, *Cerkev in šport*, Ljubljana, 1997, 25.
 5. Pri tem je mogoče opaziti razliko med 'Staro celino' in Ameriko. Zdi se, da v Evropi športniki nekako sramežljivo izrazijo vero, medtem ko je v Ameriki občasno mogoče videti kar celo ekipo, kako se pred nastopom poveže v molitvi. Velik vpliv pri tem ima tudi pripadnost določeni krščanski skupnosti. Pri tem so katoliški verniki bolj zaprti od protestantov.
 6. A. J. Kreider: Prayer for Assistance As Unsporting Behavior. *Journal of the Philosophy of Sport*, 2003, XXX, 17.
 7. Enako bi molitev – prošnja za zunanjo pomoč – veljala za nešportno tudi v primeru, če Boga sploh ne bi bilo. Vendar pa se molitev lahko zgodi le v veri, da Bog je.
 8. Prim. A. J. Kreider: Prayer for Assistance As Unsporting Behavior, *Journal of the Philosophy of Sport*, 2003, XXX, 20.
 9. Prim. S. Weir, *What the Book Says About Sport*, Oxford, The Bible Reading Fellowship, 2000, 105 sl.
 10. Ob tem se lahko pojavi kup vprašanj: 1) Ali to pomeni, da je molitev enega športnika bolj učinkovita kot molitev drugega? 2) Ali to pomeni, da se dve nasprotni molitvi medsebojno 'izničita' in da kot posledica molitev nima več nobenega vpliva na razplet? 3) Ali to pomeni, da se Bog ne zanima za banalna športna tekmovanja? 4) Ali to pomeni, da ima Bog svoje favorite? 5) Ali to pomeni, da Bog nekega športnika kaznuje zaradi neznanega vzroka? 6) Ali to pomeni, da Bog ne obstaja?
 11. Prim. Jn 14, 13 sl.; 15, 7.16; 16, 23.26. Prim. tudi KKC 2564.
 12. Prim. KKC 2559.
 13. Prim. KKC 2581, 2608.
 14. Prim. KKC 2562.
 15. Prim. KKC 2561.
 16. Prim. Mt 6, 8.
 17. Prim. Lk 3, 21; Lk 9, 28; Lk 22, 41-44.
 18. Prim. KKC 2592.
 19. Prim. Mt 21, 22.
 20. T. Špidlik, *Osnove krščanske duhovnosti*, Maribor, Slomškova založba, 1998, 295.
 21. Sv. Avgustin. Povzeto po: T. Špidlik, n.d., 296.
 22. "V krščanski tradiciji z religiozno komunikacijo Boga ne kličemo na 'svojo stran', marveč se v molitvi krepimo kot športna osebnost. Že otroci navadno ne molijo, da bi zmagali, ampak da bodo dobro igrali." (S. Gerjol, Šport in religiozna dimenzija življenja, v: Macura, D. in M. Hosta (ur.): *Zbornik prvega posveta filozofije športa*, Ljubljana, Fakulteta za šport in enajsta akademija, 2002.9.)
 23. Prim. Mt 7, 7-11; Lk 11, 9-13; 1 Tes 5, 17.
 24. Danes je vedno več znanstvenih raziskav, ki raziskujejo pozitivne učinke molitve na zdravljenje določenih bolezni (prim. Byrd, R. C. Positive Therapeutic Effects of Intercessory Prayer in a Coronary Care Unit Population. *South Medicine Journal*, 1988 Jul, 81(7):826-9K. Prim. tudi: Ropret, Zdravilni učinki molitve. *Družina* 7, 2006, 7).
 25. Iz 7, 9.
 26. Prim. A. Stres, *Človek in njegov Bog*, Celje, Mohorjeva družba, 1994.16. Gre za temeljni preskok med Bogom in človekom, ki ga je Aleš Ušeničnik čudovito ujel v povedi: "Človek snuje, Bog boguje!" (A. Ušeničnik, Za krščansko kulturo, v: *Izbrani spisi I*, Ljubljana, 1939, 299.)